

**İLÂHİYAT FAKÜLTESİ
DERGİSİ**

ISSN 1303-7757

2009/2, Cilt: 8, Sayı: 16

**HITIT UNIVERSITY
DIVINITY FACULTY JOURNAL**

ISSN 1303-7757

2009/2, Volume: 8, Issue: 16

HİTİT ÜNİVERSİTESİ
İLAHİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ

ISSN 1303-7757
2009/2, Cilt: 8, Sayı: 16

HİTİT UNIVERSITY
DIVINITY FACULTY JOURNAL

ISSN 1303-7757
2009/2, Volume: 8, Issue: 16

Bu dergi uluslararası

veri indeksi tarafından taranmaktadır.

Hitit Üniversitesi Adına Sahibi/ Owner on behalf of Hitit University

Prof. Dr. Serdar KILIÇKAPLAN
Rektör

Yazı İşleri Müdürü / Editor in Chief
Prof. Dr. Ferhat KOCA
Dekan / Dean

Editör / Editor
Doç. Dr. Halil İbrahim ŞİMŞEK

Editör Yrd. / Editorial Assistants
Yrd. Doç. Dr. Hasan Yücel BAŞDEMİR
Yrd. Doç. Dr. Süleyman GEZER
Dr. Sefer YAVUZ

Yayın Kurulu / Editorial Board
Prof. Dr. Ferhat KOCA
Prof. Dr. Osman EĞRİ
Prof. Dr. Muhit MERT

Doç. Dr. Mehmet EVKURAN
Doç. Dr. Halil İbrahim ŞİMŞEK
Yrd. Doç. Dr. Hasan Yücel BAŞDEMİR
Yrd. Doç. Dr. Ramazan KARAMAN

Yayın Danışma Kurulu / Advisory Board

Prof. Dr. Hacı Yunus APAYDIN	Erciyes Ü. İlahiyat Fakültesi
Prof. Dr. Hasan ONAT	Ankara Ü. İlahiyat Fakültesi
Prof. Dr. Hüseyin ALGÜL	Uludağ Ü. İlahiyat Fakültesi
Prof. Dr. Hüseyin PEKER	Ondokuz Mayıs Ü. İlahiyat Fakültesi
Prof. Dr. Hüsnü Ezber BODUR	Sütçü İmam Ü. İlahiyat Fakültesi
Prof. Dr. Mahmut Erol KILIÇ	Marmara Ü. İlahiyat Fakültesi
Prof. Dr. Sadık KILIÇ	Atatürk Ü. İlahiyat Fakültesi
Prof. Dr. Süleyman TOPRAK	Selçuk Ü. İlahiyat Fakültesi
Prof. Dr. Şinasi GÜNDÜZ	İstanbul Ü. İlahiyat Fakültesi
Prof. Dr. Talat SAKALLI	S. Demirel Ü. İlahiyat Fakültesi

Teknik Hazırlık

H. İbrahim Şimşek

Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, bilimsel hakemli bir süreli yayın organıdır. Yılda iki sayı olarak yayımlanır. Dergide yayınlanan yazıların her türlü içerik sorumluluğu yazarlarına aittir. Yazılar, yayıncı kuruluştan izin alınmadan kısmen veya tamamen bir başka yerde yayımlanamaz.

Baskı Yeri ve Tarihi / Publication Place and Date
Ankara, 2009

Baskı / Printing
ÖNCÜ BASIMEVİ
Kazım Karabekir Cad. Ali Kabakçı İşhanı
No: 85/2 İskitler Ankara
Tel: 0312 384 31 20

Yazışma adresi / Corresponding Address
Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi (Dergi), ÇORUM
Tel: 0364 2346358 Fax: 0364 2346357

www.ilaf.hitit.edu.tr

Fiyatı: 10 TL

Bu Sayının Hakemleri / Referee Board of this Issue

Prof. Dr. Himmet KONUR
(Dokuz Eylül Ü. İlahiyat Fakültesi)

Prof. Dr. Mesut OKUMUŞ
(Hitit Ü. İlahiyat Fakültesi)

Prof. Dr. Mustafa ÜNVER
(Ondokuz Mayıs Ü. İlahiyat Fakültesi)

Prof. Dr. Osman GÜNER
(Ondokuz Mayıs Ü. İlahiyat Fakültesi)

Doç. Dr. Erkan PERŞEMBE
(Ondokuz Mayıs Ü. İlahiyat Fakültesi)

Doç. Dr. Halil İbrahim ŞİMŞEK
(Hitit Ü. İlahiyat Fakültesi)

Doç. Dr. Mahmut KAVAKLIOĞLU
(Hitit Ü. İlahiyat Fakültesi)

Doç. Dr. Yaşar KURT
(Hitit Ü. İlahiyat Fakültesi)

Doç. Dr. Zafer ERGİNLİ
(Rize Ü. İlahiyat Fakültesi)

Yrd. Doç. Dr. Hasan Yücel BAŞDEMİR
(Hitit Ü. İlahiyat Fakültesi)

Yrd. Doç. Dr. İsmet ALTIKARDEŞ
(Hitit Ü. İlahiyat Fakültesi)

Yrd. Doç. Dr. Kadir GÜRLER
(Hitit Ü. İlahiyat Fakültesi)

Dr. Yaşar ÇOLAK
(Diyanet İşleri Başkanlığı)

İÇİNDEKİLER / CONTENTS

Doç. Dr. Hüseyin KARAMAN

Nurettin Topçu'nun Düşünce Dünyasında Mevlânâ

"Mevlana" in The Thought of Nurettin Topcu 5-28

Yrd. Doç. Dr. Selim TÜRCAN

Kur'ân'ı Anlamada Yöntem Tartışmalarının Tefsir Tarihçiliği Perspektifinden Değeri Üzerine

About Value of the Discussions on Method of the Understanding of the Qur'an in the Perspective of Tafseer Historianship 29-49

Dr. Sefer YAVUZ

Sanayi İşçilerinin Dini Yönelimleri ve Çalışma Tutumları Arasındaki İlişki (Çorum Örneği)

The Relationship Between the Religious Tendencies and Working Attitudes of the Industrial Workers (Example of Çorum City) 51-75

Dr. Yakup ÇOŞTU

Londra'da Türklere Ait Dini Organizasyonlar

Turkish Religious Organizations in London 77-100

Dr. Zişan TÜRCAN

Hadis Şerhçiliğinin Doğuşu ve Gelişimi

The Birth and Rise of Hadith Interpretativeness 101-133

Dr. Ali ARSLAN

Hadis Kaynaklarındaki Tarihe/Vâkıya Aykırı Rivayetlerin Değerlendirilmesi

Evaluation of Accounts Contrary to Historical Facts in the Hadith Sources 135-158

Franklin D. LEWIS

Çeviren: Yrd. Doç. Dr. Osman Nuri KÜÇÜK

Seyyid Burhâneddin Muhakkık-ı Tirmizî 159-176

Kitap Tanıtım ve Değerlendirmeleri / Book Reviews

Hazırlayan: Prof. Dr. Mesut OKUMUŞ

Muhammed Abid el-Câbirî, *Fehmu'l-Kur'âni'l-hakîm: et-Tefsîru'l-vâdîh hasebe tertîbi'n-nüzul*, Merkezu Dirâsâti'l-Vahdeti'l-Arabiyye, (c. 1-3), Beyrut 2008-2009. 177-182

Hazırlayan: Yrd. Doç. Dr. Hasan Yücel BAŞDEMİR

Salim Öğüt, *Dinî Hükümlerin Temellendirilmesinde Hikmet*, Hititkitap Yay., Ankara 2009, 144 s. 183-184

Hazırlayan: Dr. Elif KARA

J. William Worden, *Grief Counseling And Grief Therapy: A Handbook For The Mental Health Practitioner*, 4. Bs., Springer Publishing Company, 2008, 314s. 185-188

Hazırlayan: Dr. İclal ARSLAN

Dursun Hazer, *Hz. Peygamber (sav)'in Şairleri*, Hititkitap Yayınevi, Ankara 2008, 288 s. 189-190

Hazırlayan: Fatma BENGİ

Bekir Zakir Çoban, *Geçmişten Günümüze Papalık*, İnsan Yayınları, İstanbul 2009, 423 s. 191-192

Salim Ögüt, *Dinî Hükümlerin Temellendirilmesinde Hikmet*, Hititkitap Yay., Ankara 2009, 144 s.

Hazırlayan: Hasan Yücel BAŞDEMİR*

Hikmet terimi Kelam, Tasavvuf, Felsefe, Edebiyat ve Ahlâk literatüründe geniş bir kullanıma sahiptir. Salim Ögüt'ün *Dinî Hükümlerin Temellendirilmesinde Hikmet* isimli çalışması, hikmetin Fıkıh usulünün de temel terimlerinden biri olduğunu bize göstermektedir.

Fıkıh Usulü, aklî ilkelere ve dinin küllî esaslarına dayanarak hüküm çıkarma ilmidir. Fakihler, hüküm çıkarma konusunda aslı kaynaklara dayalı tutarlı bir yöntem ortaya koymaya çalışmışlar ve bu yöntem farklılıkları mezhep farklılıklarını ortaya çıkarmıştır. Meydana gelen bu durum, temelde küllî esaslar (Kur'ân ve Sünnet) ile elde edilen hüküm arasında kurulan ilişkinin mahiyetiyl ilgilidir.

Dinî Hükümlerin Temellendirilmesinde Hikmet isimli çalışma, bu ilişkiyi kurmayı sağlayan fikhî terimler içinde hükme illet olmak bakımından önemli bir yeri olan "hikmet" teriminin yapısını inceler. Kitabın temel sorununu şu şekilde ortaya koymak mümkündür: İstikrada (analojiye dayalı kıyasta) hikmet illet yerine geçebilir mi?

Salim Ögüt, fıkıh usulünün bu temel sorununa dair geniş bir tasvir ortaya koymuştur. Giriş bölümünde öncelikle farklı İslamî disiplinlerde "hikmet" in ne

* Yrd. Doç. Dr., Hitit Ü. İlahiyat Fakültesi

anlama geldiği ele alınmıştır. Birinci bölümde “hikmetle ta’lil” yani hikmetin illet yerine kullanılması sorunu, lehte ve aleyhte görüşlerle ortaya konulmuştur. Bu bölümde öncelikle hikmetin tanımı verilmiştir. “Hikmet iki ayrı anlama gelmektedir. Birincisi ‘açık olan niteliğin illet yapılmasını gerektiren mana şeklinde özetlenebilecek olan şu tanımdır: Hükmün illete veya sebebine bağlanmasını gerektiren bir faydanın sağlanması ya da zararın giderilmesi veya azaltılmasıdır.” (s. 32) Buna örnek olarak sefer halinde namazın kısaltılması verilmiş ve meşakkat (zorluk) namazı kısaltmanın hikmeti olarak kabul edilmiştir. Diğer bir örnek de zinadır: Zinanın yasaklanmasının illeti, Şari’nin açık hükmüdür, hikmeti ise nesebin karışmamasıdır. Burada hikmet, illetle sonucu (hükmü) maslahat açısından birbirine bağlayan bir nitelik olarak sunulmuştur. İkinci anlamda ise hikmet, hükmün illete bağlanması koşulu dışarıda tutularak verilmiş, sadece faydanın sağlanması ve zararın giderilmesi şeklinde tanımlanmıştır. Bu tanımlar Şâtibî, Gazzalî ve Âmidî’den örneklerle güçlendirilmiştir. Daha sonra bu tanımlamalara dayanarak “hikmetle ta’lil”in meşruiyeti sorunu ele alınmıştır. Bu noktada en belirgin tartışma, hikmetin illetten ayrılması ve hikmetin hükmün illeti olarak kullanılmasına odaklanmıştır.

Öğüt, hikmet-illet ayrımının Fahrettin Razî ve Şâtibî’den sonra belirginleştiği tespitini yapar. (s. 35) Burada en dikkat çekici husus, Selef nesli imamlarının hikmeti şer’i kurallara ve esaslara uygun bir şekilde ta’lil için kullandıkları tespittir. Daha sonra farklı mezheplerin “hikmetle ta’lil” konusuna bakışları ele alınmıştır. Ancak Öğüt, asıl sorunun hikmetin keyfi bir şekilde kullanılmaya başlanmasıyla ortaya çıktığını belirtir. Çünkü hikmet, ictihat konusunda kuralardan ziyade müctehidin ön plana çıkmasına neden olmakta ve bu durum hukuk emniyeti açısından sorun ortaya çıkarmaktadır. (s. 134)

Dinî Hükümlerin Temellendirilmesinde Hikmet kitabı, fıkıh usulünün kavramsal yapısına bağlı kalınarak hazırlanmış bir çalışma olmakla birlikte bugünkü dinî konulardaki tartışmalara zımnî göndermelerde bulunmaktadır. Çoğu zaman dinî konularda karar verirken aslı kaynaklardan uzaklaşarak hikmetin keyfi hükümler vermenin aracı haline getirildiğine işaret edilmiştir. Öğüt, bu açıdan hikmetin ta’lil için kullanıldığı durumlarda dikkatli olunması ve hikmetle hüküm verirken bazı prensiplerin gözetilmesi gerektiğine dikkat çekmiştir. (s. 121) Şari’nin kastından uzaklaşmama ve felsefî meriyeti göz ardı etmeme temel ilkeler olarak verilmiştir.

Öğüt’ün kitabı, İslam medeniyetinin gerilemesinin nedeni olarak geneleksen ilimlerin yöntemini görenlere güçlü bir cevap niteliğindedir.